

LITERATUUR

- THORSON, G., 1971. *Life in the sea*. World University Library Weidenfeld and Nicolson, London.
- CAMPBELL, A.C., 1977. *Tirions gids van strand en kust*. Tirion, Baarn.
- NEWELL, G.E. & R.C. NEWELL, 1977. *Marine Plankton, a practical guide*. Hutchinson, London.
- ADEMA, J.P.H.M., 1982. *Beroe gracilis* bij Noordwijk gevonden. *Het Zeepaard* 42(3): 79.
- HAYWARD, P.J. & J.S. RYLAND, 1995. *Handbook of the Marine fauna of North West Europe*. Oxford University Press, New York.
- CBS, 1997. "Biobase 1997", *Register Biodiversiteit* (CD-Rom). Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.
- WROBEL, D. & C. MILLS, 1998. *Pacific coast pelagic invertebrates, a guide to the common gelatinous animals*. Sea Challengers and Monterey Bay Aquarium, Monterey.

Adres van de schrijver: Plutolaan 130, 9742 GT Groningen

NASCHRIFT BIJ HET ARTIKEL OVER DE ZAKPIJP *BOTRYLLOIDES VIOLACEUS*

28299 (PAG. 136-141) – MARCO FAASSE & HANS DE BLAUWE

Inmiddels werd *Botrylloides violaceus* ook aangetroffen in de jachthaven van Yerseke (04/09/02, >1000 kol.). Naar aanleiding van een bericht van Mariannë Ligthart op de website van Stichting 'Anemoon' werden bij Wemeldinge op 31/08/02 ook kolonies gevonden buiten de haven, juist ten oosten van de oude kanaalmonding. De zakpijp werd hier voor het eerst waargenomen door Theus Hollem en/of Peter van Bragt. In Yerseke werden vrijzwemmende larven gevonden van *B. violaceus*, maar ook kleinere larven met 8 orale papillen, dus van een andere soort. Hoewel de identiteit van deze andere soort nog niet vaststaat, is het goed al op het voorkomen hiervan te wijzen, om verwarring te voorkomen. Larven met 8 orale papillen worden onder andere geproduceerd door *B. leachi* en *B. simodensis* Saito & Watanabe, 1981. De laatstgenoemde is een Japanse soort, die samen met *B. violaceus* voorkomt, maar nog niet van andere werelddelen is gemeld. In Wemeldinge en Yerseke werden behalve éénkleurige ook tweekleurige *Botrylloides*-kolonies waargenomen. Volgens Saito *et al.* (1981) is *B. violaceus* altijd éénkleurig en heeft *B. simodensis* meestal meerdere kleuren.